

Erken Demirçağ'da "İstanbul Boğazı" Üzerinden Trak/Frig Kavimlerinin Anadolu'ya Geçişine Ait İlk Bulgular

Şengül Aydıngün – Haldun Aydıngün

Yrd. Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü.
sengul19@gmail.com – M.A., Kocaeli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Arkeoloji Bölümü. haldun@aydingun.com

FIRST FINDINGS ABOUT THE MIGRATION OF THE THRACHO-PHRYGIAN PEOPLE FROM BALKANS TO ANATOLIA VIA BOSPORUS

Abstract

One of the most important material evidence of the movements and migrations of the sea and land people, beginning around 1200 BC, and taken as the cause of the collapse of the civilizations at the Eastern part of the Mediterranean basin, is the ceramics believed to belong to these people. While the Coarse Ware / Barbarian Ceramics and Buckel Ceramics define land people originating from Balkans, Late Helladic III C ceramics relate to the so called "Sea People" coming mostly from Egean world and the Greece Mainland. In this paper, based on findings of the Barbarian Ceramics, the metal slag, tumuli, the cultic centers, and the other archaeological findings, it will be tried to bring new evidences for and clarify the immigration of the Thracian/Phrygian peoples originating from the north of the Balkans into Anatolia from the Bosphorus, which was a series of events completely different than the "Sea People"s movements.

Key words: Barbar ceramic, Buckel Ceramic, Thracian, Phrygian, Migration.

Özet

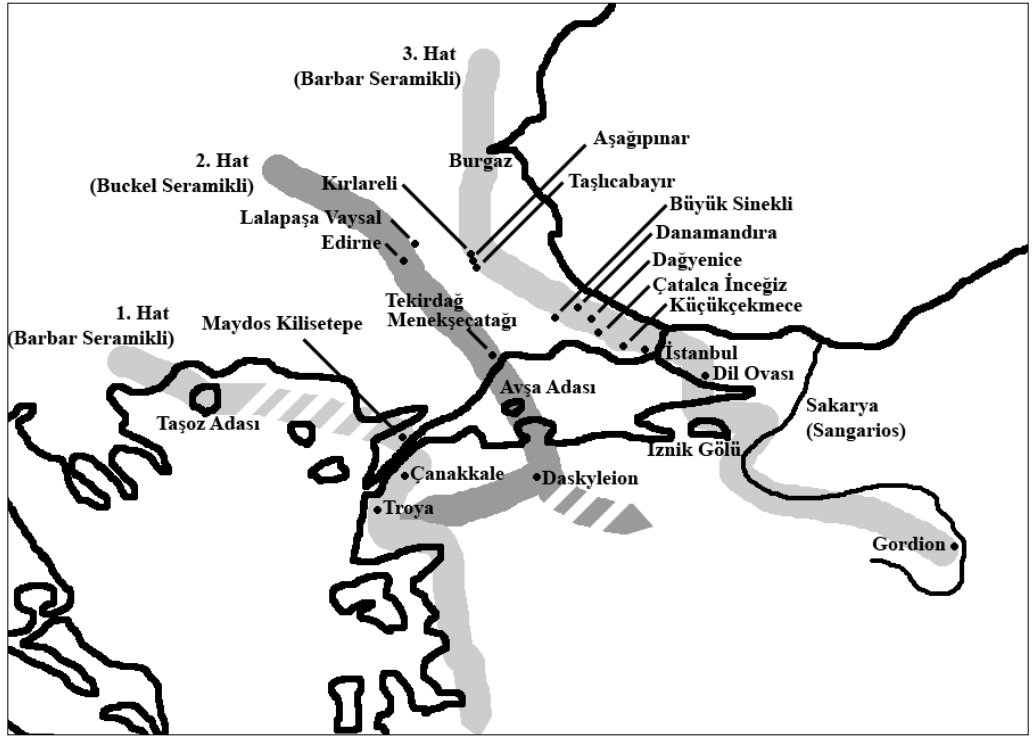
M.Ö. 1200'lerde başlayıp kısa sürede Doğu Akdeniz'deki uygarlıkların çöküşüyle ilgili olayların sebebi olarak kabul edilen Deniz ve Kara kavimlerinin göçlerinin en önemli belirtileri, bu halklara ait olduğu sanılan seramiklerdir. Coarse ware/BarbarSeramikler ile Buckel/Yumrucuklu seramikler Balkan kökenli kara halklarını belirlerken, Geç Hellas III C seramikleri deniz halklarına atfedilirler. Makalede, Deniz kavimlerinden tamamen farklı ve daha çok kara ile ilişkili Kuzey Balkan kökenli Trak/Frig halkına ait olduğu sanılan Barbar seramiklerle beraber rastlanılan kült alanları, tümülüsler, maden cürüfları, gibi arkeolojik verilerle Trak/ Friglerin İstanbul Boğazı üzerinden geçişinin belirginleşmesi üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Barbar seramik, Bukel Seramik, Traklar, Frigler, Göç.

Demirçağın başlangıcı olarak kabul edilen M.Ö. 1200 yılından itibaren Kuzey Batı Anadolu'da ilk kez Troia kazılarında varlığı tespit edilen (Blegen 1933: 187-191, Koppenhöfer

1997) *Coarse ware/Barbar* ve *Buckel/Yumrucuklu* seramik olarak tanınan iki yeni seramik türü ortaya çıkar. Ege kıyılarında ise aynı anda Geç Hellas III-C

seramiği yoğunlaşır¹. *Coarse ware/Barbar* ve *Buckel/Yumrucuklu* seramik seramikler Balkan kökenli yeni halkların Anadolu'ya göçünün arkeolojik kanıtla-

rı olarak kabul edilirler. Bunlardan Coarse Ware ya da Barbar seramiği adı verilen el yapımı, kaba görümlü, koyu renkli, donuk siyah, kurşunimsi kahverengi taşçık katkılı hamurdan az pişmiş, açkılı dış yüzey üzerinde parmak baskılı şerit bantları bulunan seramiğin ana vatanı Orta Tuna-Balkan bölgesidir. Parmak baskılı şerit bantlı Barbar seramiğin en eski örnekleri, Sırbistan'da Starcevo kültüründe M.Ö. 7. Bin sonu 6. Bin başlarından itibaren boyalı kaplar, barbotin bezemeli kaplar ile boyasız ince mallarla beraber görülmüştür (Bailey 2000:87). Orta Tuna bölgesinden itibaren Macaristan'dan başlayıp Ukrayna'ya doğru hızla yayılım gösterdiği belirlenen bu dikkat çekici homojen motifli seramik (Price 2000:14) Balkanlarda Bulgaristan'ın Karanovo I (Erken Neolitik) kültüründe Nova Zagora bölgesinde (Nikolov 2003: 21-83. lev., 2-2, ,lev., 11-1) ve Romanya Cucuteni-Tripolye kültürünün A-B safhalarında (M.Ö. 4100/4050-3650) (Bem 2007: 239, 241-242. pl., 255-263) tespit edilmiştir. Ayrıca Balkanlar'da Bulgaristan'ın Karanovo I (Erken Neolitik) kültüründen itibaren Nova Zagora bölgesinde (Nikolov

2003: 21-83, lev., 2-2, lev.11-1) ve Romanya Cucuteni-Tripolye kültürünün A-B safhalarından (M.Ö. 4100/4050-3650) itibaren üretildiği bilinen (Bem 2007: 239, 241-242, pl.,255-263) Barbar seramiği, aynı bölgede Tunç çağları boyunca kullanılmaya devam etmiştir. Rusya steplerinin batı kısmında Ukrayna'da Sabatinovka, Moldova'da Nouva, Romanya'da Coslogeni kültürlerine atfedilen yerleşmelerde, Bulgaristan'ın Psénicevo-Babadağ bölgesinde Barbar seramiği yaygın olarak bulunmuştur (Koppenhöfer 2002: 679-704). Türkiye'nin Balkanlarda kalan illerinden Kırklareli kent merkezinin hemen güneyinde yer alan Kanlıgeçit'in İlk Tunç Çağı I erken evresine tarihlenen KG 3 Megaronlar öncesi yanık evrede de benzer seramik parçaları ele geçmiştir (Özdoğan ve Parzinger 2012: 166-167,182). Daha çok kaba mutfak kapları olarak kullanılan bu mal grubu M.Ö. 2000'li yıllarda da Karpatlar'dan (Kiss 2011: 101-108), Balkanlara kadar pek çok yerleşmede üretilmeye devam etmiştir. Türkiye'nin Batı Anadolu'sunda M.Ö. 1200'lerden önce tanınmayan bu seramik Balkanlardan Anadolu'ya göç

eden halkların ilk kanıtlarından birisi olarak kabul edilir.

Barbar seramiğin göç yoluyla geldiğine dair görüşler, Troia kazılarında VIIa tabakasından sonra kurulmuş VIIb1 tabakasinda ortaya çıkarılan kentin iç kısmından sur duvarına dayanmış temel ve duvarlarında yatay ve dikey büyük taş plakalar yerleştirilmiş küçük evlerde ele geçmelerinden kaynaklanmıştır (Blegen, 1958; Akurgal 1956: 43–51; French ve Rutter 1977:111–112, Pieniazek-Sikora-Hinila 2002). Troia I'den itibaren süregelen geleneksel megaron planlı mimariden çok uzak bir görünüm veren bu durum kentte VIIb1 tabakasinda farklı bir kültürün varlığına işaret eder. Kullandıkları kaba seramik yanında alelacele inşa edilmiş küçük odalı, taş plakalı evlerin varlığı, Troia'nın M.Ö. 1180-1130 tarihlerine denk gelen VIIb1 tabakasinda bölgeye aniden yeni gelen istilacıları ya da göçmen yerleşimcileri gösterir. Ancak, Troia'nın yerel seramiği olan çark yapımı gri seramik bu süreçte kaybolmamıştır. Hem çark yapımı gri seramik, hem de Barbar seramiğin aynı tabakanın aynı evresinde beraber bulunması yerel halk ile göçmen halkın bir

arada yaşadığı anlaşılır (Blegen 1958; Pieniazek-Sikora-Hinila 2002). Bu kanıtlara destek olacak en yeni veriler Çanak-kale Boğazının Avrupa kıyısında Maydos Kilisetepe'de 2010 yılında başlatılan arkeolojik kazılardan gelmektedir. Göksel Sazcı başkanlığında yürütülen kazılarda ele geçmeye başlayan Barbar seramiğinin Troia'daki gibi aynı türde mimariyle beraber bulunması şaşırtıcı olmayıp aksine beklenen bir gelişmedir (Sazcı 2012:13-20). Son yıllarda Barbar seramik, Batı Anadolu'da Bademgediği Tepe (Meriç 2003: 53, 79-98.), Bozburun-Hydas² (Benter 2010: 659–672)' Hacıgebeş Tepe-Tatarderesi'nde (Ersoy ve Koparal 2009:73-90) ele geçmiştir. Gordion³ (Sams 1994:20-32) bu seramiğin şimdilik son noktasını oluşturur.

Resim 1a-b: El yapımı parmak baskı bantlı Barbar seramik örnekleri Çatalca İnceğiz'den

1b

Resim 2a-b: Kazıma spirial dekorasyonlu sunak parçaları

Resim 3: Küçükçekmece Göl Havzasından Barbar Seramik Örnekleri.

^{2a} "yumrulu kaplar", İngilizce'de "knobbed ware", Fransızca'da ise "céramique à mamelons" olarak ifade edilmektedir. Yumrucuklu seramiğin varlığı yine ilk kez Troia'nın Blegen dönemi kazılarıyla belgelenmiştir. VII.b1 den hemen kısa bir süre sonra 1140-30 ile 950 yılları arasına tarihlenen VIIb2 evresinde tespit edilen Yumrucuklu seramik Barbar seramiğine göre daha özenli bir kap türüdür. Yumrucuklu seramik olarak tanıyan bu tip yüzeyi iyi açık, siyah renkli, üzeri çıkıntılı ve kabartmaların yanı sıra oluk ve çizi bezemelerle süslü S profilli çömleklerdir. Çeşitli formlarda üretilen kaplar ve vazolarde bir bezeme unsuru olarak karşımıza çıkan yumrular genelde kapların karın ve omuzlarında yer almaktadırlar. Bunların sayıları üç, dört veya daha fazladır yumru ya içleri boş olarak ya da masif olarak yapılmışlardır. İçleri boş olan yumrular kabın iç yüzeyinden dışa doğru bastırılmak suretiyle elde edilmişlerdir. Masif olan örneklerde ise yumru kabın dış yüzeyine sonradan yapıştırılmıştır. Bu tür bezemeli kaplara çeşitli çağlarda ve değişik bölgelerde rastlanmaktadır. Yumrulu kaplar gerek form gerekse bezemeden dolayı hem zamansal hem de bölgesel farklar göstermektedirler⁴.

Koyu renkli el yapımı perdahlı, parmak baskılı aplike bantlı seramikler, Anadolu'nun dışında daha güneyde Kıbrıs adasında ele geçmektedir. Kition, Hala Sultan Tekke, Enkomi ve Maa-Palaeokastro, Pyla-Kokkinokremos yerleşmelerinde M.Ö. 12. yüzyılın ilk yarısında gözlemlenen bu tipteki seramikler yeni halkların Kıbrıs'a gelişi olarak tanımlanmaktadır (Karageorghis 2002: 75 fig. 142, 79 fig. 153; Pilides-Boileau, 2001: 113-123; Rahmstorf 2011: 330, fig. 6, 315-330).

Yazımızın başında söz edilen Balkan kökenli göçmen seramiklerinden Buckel seramik ise ilk dönem Balkan göçünün hemen ardından gelen ikinci bir dalganın kanıtıdır. Buckel seramik, Türkçede

Troia'da Yumrucuklu seramiğin görüldüğü VIIb2 evresinde mimaride bir önceki evrede görülen duvara dikine ya da tabana yerleştirilmiş taş plakalar ortadan kalkmıştır. Ancak mimari biraz daha gelişmesine rağmen Balkan özelliğini devam ettirmektedir. Barbar ve Yumrucuklu olarak Troia'nın aynı tabakasının kısa aralıkla birbiri ardına yerleşmiş iki evresinde görülen her iki seramik grubunun da vatanları Orta Avrupa-Balkan bölgesidir. Bu seramiklerin M.Ö. 4100 lerden başlayarak Tunç Çağları boyunca Kuzey Yunanistan ve adalar, Bulgaristan, Romanya (Hüryılmaz 1990: 222-246), Makedonya (Romipoulou 1971: 353-361. pl., 58-61) ve hatta Hırvatistan'a kadar dağılım gösteren yayılım alanı olduğu görülür (Karavaniç

2007: 43). Ülkemizde Troia kazıları dışında, Tekirdağ–Mekkeşecatağı (Özdoğan 2004: 421–434), Edirne-Taşlıcabayır (Özdoğan 1997: 329–360), Kırklareli-Aşağıpınar (Karul-Eres vd., 2005), Balıkesir-Daskileion (Polat 2002: 63–183), Ankara-Gordion (Sams 1994: 20–32), Edirne-Lalapaşa Vaysal (Hüryılmaz 1990), Balıkesir-Avşa Adası (Özdoğan 1987: 5–39), Manisa-Topkale (Doğan 2007: 86), Antakya-Tel El Cüdeyde (Akurgal 1955: 113) gibi yerlerde Yumrucuklu seramiğin örnekleri bulunmuştur. Akurgal, Yumrucuklu seramiğin Trakya ve Anadolu’daki varlığının çizdiği yayılım hattına ve buralardaki yıkım izlerine bakarak, M.Ö 1200’lerde bu seramiği kullananların Balkanlardan hareket eden istilacı göçmen halkları olduklarını ve Çanakkale Boğazı üzerinden Batı Anadolu’ya Troia, Daskileion ve Manisa’ya oradan da daha içlere Hattuşa ve Gordion ve güneyde Amik ovasına kadar uzandığını önermektedir (Akurgal 1956: 43–51).

Son yıllarda Çanakkale Boğazının Avrupa kıyılarında yürütülen Maydos Kilisetepe höyüğü kazılarında Barbar seramik ele geçmiş olmasına rağmen henüz Yumrucuklu seramik ele geçmemiştir. Barbar seramiği, Çanakkale Boğazının Asya yakasında Troia’da önceden tespit edilen ilk göç hareketini doğrulayan veriler sunmaktadır. Yumrucuklu seramik ise bölgeye kısa bir zaman sonra gelen ikinci kuşak halkların Anadolu’ya geçişinin kanıtı olarak görülür. Yumrucuklu seramiğin Trakya’da ele geçtiği Edirne Taşlıcabayır ve Lalapaşa

Resim 4a-b-c-d: Büyüksinekli’den 100 kadar kaya oyukları.

Resim 5a-b-c: Çatalca Dağyenice Açık Hava Kült Alanı.

Vaysal, Kırklareli Aşağıpınar, Tekirdağ Menekşeçatağı, Balıkesir Avşa adası, Balıkesir Daskileion, Manisa Topkale gibi yerler dikkate alındığında bu seramiği kullananların Trakya'nın kuzeyinden Tekirdağ'a doğru ilerleyerek, Tekirdağ'dan sonra deniz yoluyla Balıkesir'e bağlı adalar üzerinden Mysia bölgesine geçtikleri söylenebilir. Herodot tarihinde yazdığına göre, Makedonyalıların komşuları olan ve Güneydoğu Avrupa'da yaşadıkları sırada Byrgler ya da Brigler adını taşıyan Frigler, Boğazlar yoluyla Anadolu'ya göç etmişlerdir (Herodotus 7.73). Strabon da Geographica'sında benzer bir açıklama yapmıştır (Strabon XIII, 586). Antik çağ yazarlarından Homeros Troia savaşı sırasında Hellepontos'un (Çanakkale boğazı çevresi-

nin) Traklar (Homeros II, II 845), Sanga-rios (Sakarya nehri çevresi) kıyılarının ise Friglerce iskân edildiğini yazmıştır (Homeros II.II 683, III 184).

Şimdiye kadar ülkemizin Trakya kesiminde yapılan çalışmalarda ortaya konulan verilerle Balkan halklarına ait göçlerin bir hattının Kırklareli-Edirne Gelibolu'yu takip ederek Çanakkale Boğazı üzerinden, ikinci hattın ise Kırklareli- Tekirdağ ve daha sonra deniz yoluyla Marmara ve Avşa adasını takip ederek antik çağda Mysia olarak tanınan Balıkesir bölgesine ulaştığı söylenebilmektedir (Harita-1). İkinci hat Yumrucuklu seramik kullanan ve Barbar seramikli gruptan kısa bir süre sonra bölgeye gelmiş göçmenlerin kullandığı yeni bir hat olmalıdır.

“İstanbul Tarih Öncesi Çağlar Araştırmaları” kapsamında 2011 yılında İstanbul ili Çatalca ilçesi sınırlarında İnceğiz Mağaraları çevresinde ve Dağyenice köyü yakınlarında bol miktarda “Barbar seramik” olarak tanımlanan kaba el yapımı, taşçık katkılı, koyu renkli, üzeri parmak baskılı şerit bantlardan oluşan parçalar (res. 1a-b) ile üzerinde spiral kazıma motiflerin bulunduğu rölyefli plakalar ve pişmiş topraktan küçük boyutlu sunak masası parçalarına rastlanılmıştır (res., 2a-b). Ayrıca, İstanbul Küçükçekmece Göl Havzasının Avcılar Firüzköy Mevkiinde de benzer parçalar bulunmuştur (res., 3). Bunun yanında A. Çalık Ross başkanlığında yürütülen Kocaeli ili ve Çevresi Yüzey Araştırmalarında da Dilovası mevkiinde Barbar seramiği parçalarına rastlanılmıştır.⁵ Marmaray projesi kapsamında yürütülen kazılarda Barbar ya da Yumrucuklu seramikler ele geçmemiş olmasına rağmen, İstanbul Arkeoloji Müzelerinin Sultanahmet Eskicezaevi Bölgesi kazı çalışmalarında ele geçen Balkan kökenli halklardan Friglere ait bir fibulayı (Denker, ve diğerleri 2007: 145) da bu göç hareketinin bir sonraki dalgası içerisinde değerlendirebiliriz.

Bu kanıtların yanında, Silivri ilçesinin kuzeyinde Kırklareli yakınlarında ormanlık dağ köyü Danamandıra’da tespit edilen tepesi basamaklı biçimde pramidal oyulmuş kaya sunağı (Aydingün 2009: 424) ile Büyüksinekli köyünde rastlanılan bir kaya yamacına açılmış dev boyutlu pithoslara benzeyen kuyular ya da kaya oyukları ilginçtir. Arazi üzerinde belli bir plana göre tasarlanmamış 100 den fazla kaya oyuğunun hangi amaçla yapıldığı bilinmemektedir (res., 4a-b-c). İçlerinde bir temizlik çalışması yapıldığı takdirde kullanım amaçları daha belirginleşecek olan bu oyukların benzerleri, Balkanlarda mevcuttur. Anadolu’da ise Frig Vadisinde ve Orta Anadolu’da Kayseri civarında tespit edilmiştir. Balkanlar’dakilerin kült amaçlı ölüm ile ilişkileri bilinmektedir (Fol 1998: 19-27) Eskişehir Afyon bölgesinde Frigya’nın Dağlık bölgelerinde araştırmalar yapan Taciser Tüfekçi Sivas’da benzer kaya oyuklarının Frig dönemi ve sonrasında kullanılan şarap deposu ve üzüm presleri olabileceğini önermektedir (Tüfekçi-Sivas 2007: 77-92). Orta Anadolu’da Kayseri yakınlarında Fraktin ve Emiruşağı civarındaki benzer örnekler ise Semih Güneri tarafından Hitit İmparatorluk Çağına tari-

Resim 6: Kült alanı yakınındaki üç basamaklı kaya altarı.

Resim 7a: Çatalca Kült mağarası girişi.

Resim 7b: Çatalca İnceğiz Kült Mağarasına iniş.

Resim 7c: Çatalca İnceğiz Kült Mağarası içinde Aspeg tarafından inceleme.

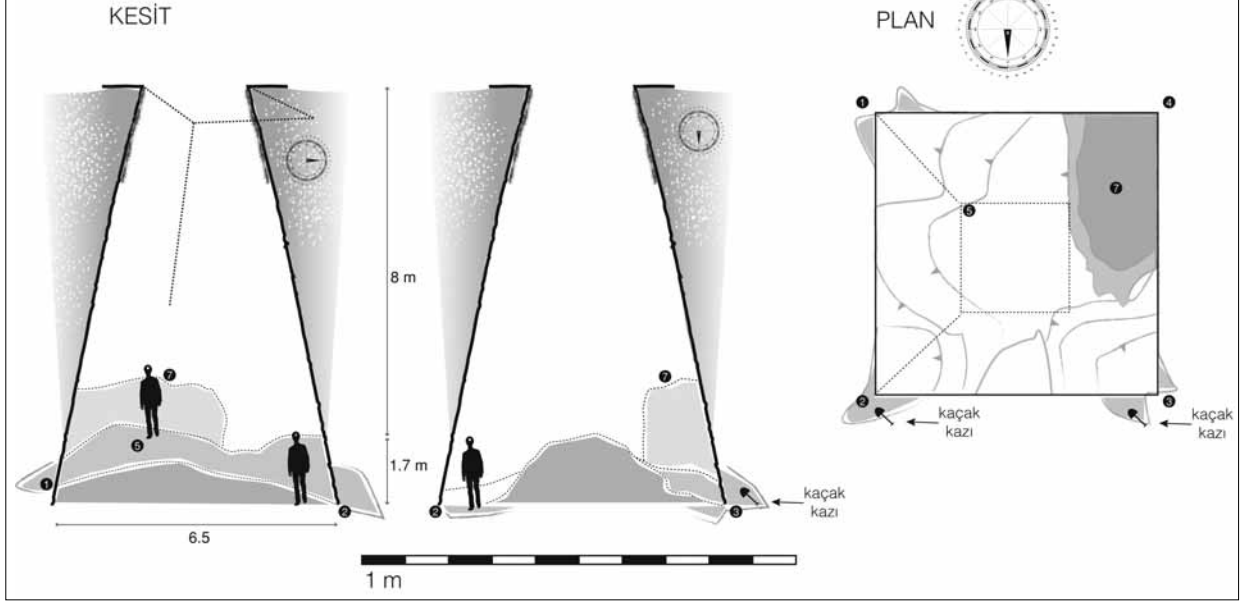
lendirilip Kült amaçlı kullanıldıklarından söz etmektedir (Güneri 2010: 347-388). Sinekli'deki kaya yamacı oyukları ya da kuyuları, kült amaçlı olabileceği gibi, nemli bir yapıya sahip olduklarından hayvancılığa dayalı pastoral yaşamın peynircilik gibi üretimlerine dair depo birimleri ya da üzüm gibi sulu meyvelerin depolanıp, şıra, meyve suyu ve şarap gibi içkiler için kullanılmış da mekanlar da olabilirler. Pithos biçimli kaya oyukları kireçli kaya yapısından dolayı sıvıları dinlendirmeye ve tortularından arındırmaya oldukça uygundur. Büyüksinekli köyünde peynircilik ve manda sütünden süt ürünleri hala üretilmektedir, yerel halk bölgede Rumlar döneminde geçmişte yoğun bir üzüm üretiminin yapıldığını belirtmektedir. Ancak günümüz köylüsü bu kaya oyuklarını hiçbir zaman

ÇATALCA ARKEOLOJİK BULUNTULAR ÇATALCA/ İSTANBUL

Kasım 2011 ve Ağustos 2012
Rakım 140 m
Ölçüm ve Çizim Ekibi; Hakan Eğilmez, İlker Gürbüz
Derinlik; 8 m

kullanmadıklarını çok eskiden beri bunların burada durduklarını ve ne için yapıldıkları hakkında hiçbir fikirleri olmadıklarını belirtmektedir.

Çatalca'nın İstiranca yakınındaki Dağyenice köyünün dağlık mevkiinde tespit edilen bir başka açık hava kült alanı da Trak/Frig yapısal özelliği taşımaktadır. Bulgaristan'ın Doğu Rodop bölümünde Vodenicharsko köyündeki Trak/Frig açık hava kült kaya mekanları ile oldukça benzeyen (Fol 1998: 19-27) kült alanının, Romanya'da da benzerleri bulunmaktadır Kült alanı, kuzey ve doğu yönünde dörtgen biçimde çift fasadlı oyulduktan sonra, düzgün yontularak şekillendirilmiştir (res.5-6). Fasadların yüzeyinde metal keski izleri mevcuttur. Kayalığın doğu yönüne oyulmuş fasadının kuzey köşesine doğru dikdörtgen kapı biçiminde kör bir niş bulunmaktadır. Kaçık kazılarca bu kapı nişi sonradan içeri doğru kazılarak bozulmuştur. Trak/Frig dönemi ana tanrıçası Matar Kubileya (Kibele'ye) adandığı sanılan mekanda kapalı kaya kapı nişinin varlığı önemlidir. Dağlarda ve kayalıklarda oturan tanrının bu kapıdan çıkarak on-

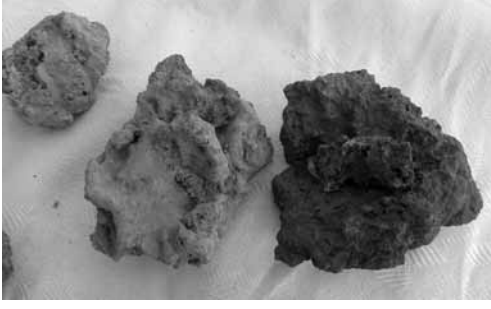
lara görüneceği inancıyla yapıldığı bilinen kör ya da kapalı kapı nişi uygulaması Türkiye Trakya'sı ve Avrupa'nın en doğu noktasında böylesi bir alan ilk kez görülmektedir.

Tabanı düzleştirilmiş kült alanının alt kısmında yine oyularak oluşturulmuş iki küçük hücre biçimli odanın varlığı belirgindir. Odaların küçüklüğü bunların mezar odaları olarak tasarlandığını düşündürür. Kült alanının yakınlarında üç basamaklı geniş bir merdiven oyuntusu mevcuttur. Merdivenli kısım aşağıda akan bir suya doğru teraslar halinde inmektedir. Ayrıca sıvı kanalları da açılmıştır. Dağyenice kült alanının, M.Ö. 1. binde Anadolu'da Frigler ve Urartular'da⁶ yaygın olarak baş tanrı/tanrıça için yapıldığı bilinen benzer tapınma yerlerinin en erken örneklerinden birisinin olduğu kanısındayız.

İstanbul'un Demirçağlarına tarihlenebilen bir başka "Kült kuyusu" yine Çatalca ilçesinin İnceğiz mağaralarının üst kesiminde Maltepe mevkiinde karşımıza çıkmıştır. Jeolojik olarak Çatalca Formasyonu olarak bilinen Eosen yaşlı kireçtaşı (Akartuna 1953: 88) ana kaya ta-

Resim 8: Çatalca İnceğiz Kült Mağarası çizimi.

Resim 9a-b: Demir Curufları.

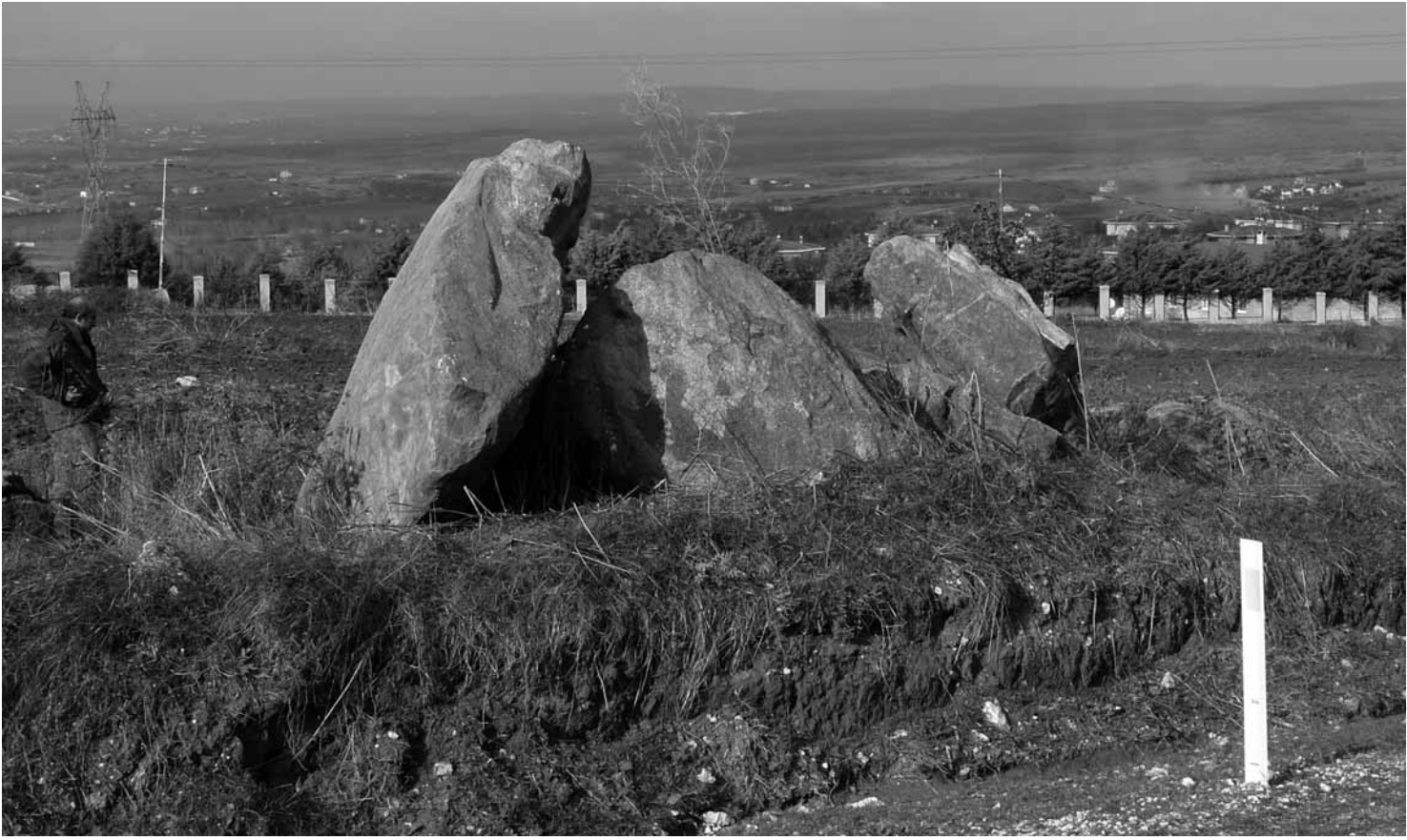
9a dırmaktadır. Adak çukurundaki toprak içinde bol miktarda yanmış hayvan (koyun, keçi, köpek ve at) ve az sayıda da yanmış insan kemiği vardır. Bu veriler Barbar seramiği kullanan halkın kremasyon yaparak, prizmal oyulmuş çukurun üzerinde kült ve kurban törenlerini gerçekleştirdikten çukura adak olarak hayvan kemikleri ile kırılmış kap kaçaklarını bıraktıkları konusunda bir öngörü sağlar.

9b Prizmal çukurun çevresinde demir çürüflerinin ve cevherlerinin de çıkması bu halkın demir işlemeyi bildiklerini ve demirden aletler yapabildiklerini gösterir (res. 9). Çatalca İnceğiz yakınlarında Çakıl köyünün dağ yamacında eskiden kullanıldığı tahmin edilen küçük bir demir madeni tarafımızdan tespit edilmiştir. Yine aynı bölgede Megalitik anıtsal taş blokların dağılmış biçimleriyle de karşılaşmıştır (res., 10).

banının aşağı doğru oyulmasıyla yaratılan çukurun ağız kısmı 2X2 metrelik kare biçimlidir. Girişten aşağıya doğru dört yönde geniş açılı çizerek üstü kesik pramidal biçimli bir çukur yaratılmıştır. Benzerini yine Bulgaristan'da gördüğümüz (Fol 1998:19-27) prizmal çukur (res.,7-8, çiz.1) yaklaşık 7 metre derinliktedir. Prizmal çukurun içinde 3 metreyi bulan yoğun bir toprak tabakası vardır. Ekibimizin Mağara araştırma Grubu ASPEG tarafından inilerek incelenen prizmal mekanın tabanındaki toprak yüzünden başka bir bölmesinin olup olmadığı anlayışamamıştır. Kaçak kazıcılar tarafından dağıtılan toprak tabakası içerisinde ve dışından toplanan malzemeler arasında Barbar seramik olarak tanınan el yapımı, parmak baskılı bantlı seramikler ile Troia'dan iyi tanınan ve son yıllarda "Anadolu Gri Seramiği" 7 olarak kullanılan ve Kuzey Batı Anadolu'nun M.Ö. 3 binden itibaren uzun bir zaman diliminde kullanıldığı kabul edilen, gri seramiklerle bir arada ele geçmiştir. Gri seramiklere ait parçalar genellikle uzun kulplar ve gövde parçalarıdır. Bir adet çok iyi astarlı oldukça parlak parça ise Gri Minyas Seramiğini an-

İstanbul çevresinde 2009 ve 2012 yıllarında gerçekleştirdiğimiz İstanbul Tarih Öncesi Yüzey araştırmalarında rastlanılan kültürel kaya oymaları, el yapımı parmak bant baskılı seramikler, pişmiş topraktan küçük altar parçaları, kabartmalı dekoratif pişmiş toprak plakalar, demir işçiliğine ait izler Trak/Frig halklarının bölgede Erken Demirçağ'daki varlığına işaret etmektedir. Bu veriler antik yazarların belirttiği yönde Kuzey Batı Anadolu'da Çanakkale Boğazı ve Marmara'nın güney kıyılarına Mysia'ya Balkan halklarının ulaşımını gösteren biri daha önce, diğeri sonra kullanıldığı sanılan iki geçiş hattı yanında, üçüncü ve en eski hatlarından birisini de ortaya koymaktadır (Bkz. Harita 1). Üçüncü geçiş hattının ilk dönem göçmenlerin bulunduğu Barbar seramikli halkların yolu olduğunu ve şimdilik Kırklareli'nin kuzeyinden aşağıya doğru İstiranca dağlarını aşarak, Çatalca, Küçükçekmece, Sultanahmet-Tarihi yarımada ve İstanbul Boğazı üzerinden deniz yoluyla Anadolu kıyılarına geçtiğini hatta Kocaeli'ne kadar ulaştığını söyleyebiliriz. Bu yol antik çağlar boyunca Byzantion ile Bulgaristan Burgaz'ı bağlayan ara yol ola-

rak daha sonra da kullanılmıştır. Söz konusu yol Pudizo (Kofçaz), Bizye (Vize), Utsurgas (Pınarhisar), Cenofrurio (B.Sinekli), Astatuas (görüşümüze göre Damanandıra olabilir), Çatalca, Melantia-da (Yarımburgaz) üzerinden Byzantion'a (İstanbul) varan yoldur (Yıldırım 2008: 90). Boğaz'ı geçtikten sonra yolun devam ederek Kocaeli ve hemen sonrasında ise antik yazarların gibi söz ettiği antik Sangarios (Sakarya) bölgesine varılmaktadır. Sakarya ve çevresinde yeniden yapılacak arkeolojik çalışmalarla Barbar seramiğine ve de diğer arkeolojik belgelere rastlanması oldukça olası görülmektedir. Frigler Sakarya nehrini takip ederek daha sonra başkentleri

olacak Gordion'a kadar ilerleyerek M.Ö. 1100 yılları içinde bölgeye yerleşmiş olmalıdırlar.

Resim 10: Çatalca İnceğiz'den dağıtılmış durumda Megalitik anıt.

İstanbul'un Trakya kesiminin Silivri'nin kuzeyindeki Danamandıra, Çatalca ve Küçükçekmece Göl Havzasının Avcılar Firuzköy bölgesinde rastlanılan arkeolojik veriler, Balkanlar üzerinden Anadolu'ya M.Ö. 1200'lerden itibaren başlayan ve kısa aralıklarla dalgalar halinde devam eden, en erken göçlerinden birisinin "beklenildiği üzere", İstanbul Boğazı üzerinden de gerçekleştiğini belgeleyen ilk arkeolojik maddi kültür kanıtları olmaları açısından önem kazanmaktadır.

NOTLAR

1. Bozburun-Hydas'da ilk yerleşme Geç Tunç Çağı sonrasına tarihlenmektedir. Dolayısıyla bu yerleşmenin halklarının deniz kavimleri gibi yeni göçerler olduğu düşünülmektedir (Benter 2010: 659-672).

2. Gordion kazılarında hem Barbar hem de Yumrucuklu seramikler ele geçmiştir. Sams 1994: 20-32.
3. Yumrucuklu Seramik konusunda en detaylı çalışma Halime Hüryılmaz tarafından yapılan doktora çalışmasıyla gerçekleştirilmiştir (Hüryılmaz 1990).
4. Prof. Dr. Ayşe Çalık Ross ile bireysel görüşme. Malzemesini gösterdiği için kendilerine teşekkür ederiz.
5. Aynı yüzyıllarda Anadolu'nun batısı ve doğusunda yaşayan iki farklı toplum olan Frigler ile Urartular benzer biçimde kült yerleri inşa etmişlerdir. Kaya fasatlarının düzeltilerek kapı biçiminde oyulmasının nedeni olarak dağlarda ve kayalıklarda oturan baş tanrının buradan çıkarak onlara görüneceği inancıyla yapıldığı, Urartu kaya kapılarındaki yazıtlardan bilinmektedir (Belli 2000: 386).
6. Gri seramiğin adlandırılması ve kökeni konusunda tartışmalar devam etmektedir. Gri seramiklerin en erken örnekleri Beycesultan'da ETÇ I de görülür. Gri seramik ETÇ II den itibaren yoğunlaşır M.Ö. II. Binden itibaren çark yapımı olarak üretimi devam eder. Troas bölgesi başta olmak üzere artar. İlk zanlarda Yunanistan kökenli Gri Minyas olarak tanımlanırken daha sonraları Troia'dakilerin Yunan seramiklerinden etkilenilen yerli üretim oldukları kabul edilmiştir (Akyurt 2008: 9-22).
7. M.Ö. 1200 ler den itibaren başta Kuzey Batı Anadolu olmak üzere Ege kıyıları ve Akdeniz kıyılarında Coarse ware-Barbar seramik, Buckel-Yumrucuklu seramik ve Geç Helladik II-C olarak tanınan yeni seramiklerin ortaya çıkması yerel olmayan yeni halkların Anadolu'ya ve Akdeniz'e doğru ilerlemelerini gösteren kanıtlar olarak kabul edilirler. Buckel ve Barbar seramikleri Balkan kökenli seramiklerdir. Batı Anadolu'da parmak baskılı bantlı Barbar seramik ilk kez Troia kazılarında fark edilmiştir. Geç Hellas III C seramiği ise Yunan Ana Karası ile Ege adaları kaynaklı olup deniz kavimlerine atfedilir. Söz konusu üç grup seramik bazen aynı bölgede birlikte bulunurlarken bazen de farklı bir hat çizmektedir. Makalede konumuzun içeriği gereği Trakya üzerinden gelen halklara ait Barbar seramikler üzerinde ağırlıklı olarak durulmuştur.

KAYNAKÇA

- Akartuna, Mehmet 1953, *Çatalca-Karacaköy Bölgesinin Jeolojisi: İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Monografileri*, 13, İstanbul.
- Akurgal, Ekrem 1956, "Kyzikos ve Ergili Araştırmaları, İonYayıllığının Tarihi Hakkında", *Anadolu-Anatolia*, 1, 1956, 43 – 51.
- Akurgal, Ekrem 1955, *Phrygische Kunst*, Ankara, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları,
- Akyurt, Ayşegül 2008, "Batı Anadolu'da Gri Seramiğin Kökeni ve Gelişimi" *Batı Anadolu ve Doğu Akdeniz Geç Tunç Çağı Kültürleri Üzerine Yeni Araştırmalar*, ed. A.Erkanal-Öktü, S. Günel ve U. Deniz, Hacettepe Üniversitesi Yayını, Ankara, 9-22.
- Aydınğün, Şengül 2009, "İstanbul ili 2007 yılı Tarih Öncesi Çağlar Yüzev Araştırması Sonuçları" *26. Kazı Sonuçları Toplantısı*, 411-426.
- Bailey, W. Douglas 2000, *Balkan Prehistory: Exclusion, Incorporation and Identity*, Routledge, London.
- Belli, Oktay 2000, "Van Bölgesinde Urartu Krallığına Ait Çivi Yazılı Anıtsal Kaya Kapıları" *Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi*, Ankara, İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Benter, Mathias 2010, "Hydas Bozburun Yarımadası'nda Müstahkem bir yerleşim yeri", *Belleten*, 271, 659 – 672, Ankara, Türk Tarih Kurumu.
- Bem Cătălin 2007, *Traian Dealul Fântânilor. Fenomenul Cucuteni A-B*, Monografii V, Muzeul National de Istorie a României, Bucureşti.
- Blegen, Carl 1933, "Excavations at Troy 1932," *Archäologischer Anzeiger XLVIII*, 187-191.

Blegen C. W.-C. G.Boulter- J. L. Caskey- M. Rawson 1958, *Troy. Excavations Conducted by the University of Cincinnati 1932 – 1938, vol. IV. Settlements VIIa, VIIb and VIII*, Princeton, 1958.

Denker, A. – G. Yağcı – A. B. Akay, 2007, "Sultanahmet Eskicezaevi Büyüksaray Kazısı" *Günişığında İstanbul'un 8000 yılı, Marmaray, Metro, Sultanahmet Kazıları*, Vehbi Koç yayınları, 126-163.

Doğan, M. Umut 2007, "Manisa İl Merkezinde Keşfedilen Polygonal Duvarların Sipylos Magnesiası'nın Erken Dönemi İle İlişkisi", *Türk Arkeoloji Dergisi*, 7, 79 – 90.

Ersoy, Y. – Koparal, E. 2009, "Urla ve Seferihisar İlçeleri Yüze Araştırması 2007 Yılı Çalışmaları", *26. Araştırma Sonuçları Toplantısı* 3. cilt, 73-90.

French, E. – J. B. Rutter 1977, "The Handmade Burnished Ware of Late Helladic III C Period: Its Modern Historical Context", *American Journal of Archaeology*, 81, 111 – 112.

Fol, Valeria 1998, "Megaliths in Thrace and Phrygia" *Thracians and Phrygians: Problem of Parallelism* Ed. By. N. Tuna, Z. Aktüre ve M. Lynch, Ankara, 19-27.

Gates, Mary Henrietta 2010, "Potters and Consumers in Cilicia and the Amuq during the 'Age of Transformations' 13th-10th centuries B.C.", F. Venturi ed., *Societies in Transition. Evolutionary Processes in the Northern Levant between Late Bronze Age II and Early Iron Age. Papers Presented on the Occasion of the 20th Anniversary of the New Excavations in Tell Afis*, Bologna, 15th November 2007. *Studi e testi orientali* 9, Serie Archeologica 2 Bologna, 65-81.

Güneri, Semih 2010, "Kayseri'de Hitit İmparatorluk Çağına Ait Yeni Arkeolojik Keşifler" *VI. Hititoloji Kongresi Bildirileri*, Ankara, 347-388.

Gür, Barış 2012, *Tunç Çağını Sona Erdiren Halklar Deniz Kavimleri*, İstanbul.

Homerios 2005, *İlyada*, Çev: Azra Erhat – A.Kadir, İstanbul.

Herodotos 2002, *Herodot Tarihi*, Çev: Müntekim Ökmen, İstanbul, Türkiye Bankası Kültür Yayınları.

Hüryılmaz, Halime 1990, *Troya VIIIb2 Tabakalarında Ele Geçen Buckelkeramik ve Güneydoğu Avrupa İle Olan İlişkisi*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yayınlanmamış doktora tezi, İzmir.

Karul, N. – Z. Eres – M. Özdoğan – H. Parzinger 2003, *Aşağı Pınar Vol I*, Archäologie in Eurasien 15, Studien im Thrakien-Marmara raum Band 1, Verlag Phillip von Zabern, Mainz.

Karageorghis, V., 2002, *Early Cyprus: Crossroads of Mediterranean*, Los Angeles, J.Paul Getty Museum.

Karavaniç S., 2007, "Middle to Late Bronze age in Northern Croatia" *Studien zur Mittel-und Spätbronzezeit am Rande der Südostalpen*, Bonn, 2007, 37-49.

Viktória Kiss 2011, "Settlement of the Tumulus Culture at Ordacsehi Hungary," *Beiträge zur Mittel-und Spätbronzezeit sowie zur Urnenfelderzeit am Rande der Südostalpen*, Internationale Archaologie Arbeitsgemeinschaft, Symposium, Tagung, Kongress, Band 15, 101-108.

Koppenhöfer Dietrich 1997, "Troia VII Versuch einer Zusammen-Schau Einschliesslich Der Ergebnisse Des Jahres 1995" *Studia Troica*, 7, 295-353.

——— 2002, "Buckelkeramik und Barbarische Ware in Troia: Anmerkungen zur Herkunft" *Festschrift für Manfred Kormann Mauerschau Band 2*, Remshalden-Grunbach, 679-704.

Meriç, Recep 2003. "Excavations at Bademgediği Tepe Puranda, 1999-2002: A Preliminary Report". *Istanbuler Mitteilungen* 53, 79-98.

Özdoğan, Aslı Erim 2004, "Tekirdağ Menekşe Çatağı, Doğu Çatak Kazısı", *25. Kazı Sonuçları Toplantısı* 2, 421 – 434.

Özdoğan, Mehmet 1997, "Tarihöncesi Dönemde Trakya. Araştırma Projesinin 16. Yılında Genel Bir Değerlendirme" *Anadolu Araştırmaları*, XIV, 329–360.

Özdoğan, Mehmet 1987, "A Late Bronze Age Burial Mound in Eastern Thrace", *Anatolica*, XIV, 5 – 39.

- Özdoğan, M. – H. Parzinger, 2012, *Die frühbronzezeitliche Siedlung von Kanlıgeçit bei Kırklareli*, Berlin.
- Pilides, D. – Boileau, M. C. 2011, Revisiting the Handmade Burnished Ware of Cyprus: new analytic results. *On Cooking Pots, Drinking Cups, Loomweights And Ethnicity In Bronze Age Cyprus and Neighbouring Regions*, An International Archaeological Symposiumheld in Nicosia, November 6th – 7th 2010, Edited by Vassos Karageorghis and Ouraina Kouka, Nicosia, 113-123.
- Rahmstorf, L. 2011, "Handmade pots and crumbling loomweights: Barbarian elements in the eastern Mediterranean in the last quarter of the 2nd millenium BC". *On Cooking Pots, Drinking Cups, Loomweights And Ethnicity In Bronze Age Cyprus and Neighbouring Regions*, An International Archaeological Symposiumheld in Nicosia, November 6th–7th 2010, (Edit) Vassos Karageorghis and Ouraina Kouka, Nicosia, 315-330.
- Romiopoulou, K. 1971, "Some Pottery of the Early Iron Age from Western Macedonia", *The Annual of the British School at Athens*, 353–361.
- Pieniazek-Sikora Magda 2001, "Neue Anregungen zur Diskussion über die Beziehungen Zwischen Troia und fem Nordwestpointischen Gebiet" *Mauerschau. Festschrift für Manfred Korfmann*, Remshalden-Grunbach,: 705-715.
- Pieniazek-Sikora, M.-P. Hinila 2002, "Erken Demir Çağın'da Troia (Troia VIIIb1-3)" *Troya Efsane ile Gerçek Arası Bir Kente Yolculuk*, İstanbul, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayınları 94-103.
- Polat, Y. 2002, *Daskyleion'da M.Ö. 8.–5. Yüzyıllar Arasında Gri Seramik*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Price, T. Douglas (ed) 2000, *Europe's First Farmers*, 2000, Cambridge.
- Sams, Kenneth Gilbert 1994, "The Early Phrygian Pottery", *The Gordion Excavations: 1950-1973*, Philadelphia, 1994, 20-32.
- Sazcı Göksel 2012, "Maydos Kilisetepe Höyüğü", *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, 140; 13- 20, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Strabon, Geographika (XII, XIII ve XIV), Çev: Adnan Pekman 1993, *Antik Anadolu Coğrafyası (Kitap XII, XIII ve XIV)*, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Tüfekçi Sivas, Taciser 2007, "Batı Frigya'da Frig Yerleşimleri ve Kaya Anıtlarının Araştırması". *Friglerin Gizemli Uygarlığı*, İstanbul: 77-92. Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Vassil Nikolov 2003, " The Neolithic and Chalcolithic Periods in Northern Thrace" *TÜBA-AR 6*, 21-83.
- Woudhuzien, F. C., 2006, *The Ethnicity of Sea Peoples*, Erasmus Universiteit Rotterdam, Doktora tezi.
- Yıldırım, Şahin 2011, *Doğu Trakya'da Mezar Tepelerini Ortaya Çıkışı ve Gelişimi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi (2008).

Katkı belirtme ve teşekkür: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları Müzeler Genel Müdürlüğü'ne ve İstanbul Kültür ve Turizm Müdürü Prof. Dr. Ahmet Emre Bilgili'ye araştırmalarımıza sağlanan izin ve ruhsatlar için teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Halime Hüryılmaz, Prof. Dr. Mehmet Özdoğan, Prof. Dr. Turan Efe, Prof. Dr. Gülşün Umurtak, Prof. Dr. Tuba Ökse, Prof. Dr. Engin Beksaç, Doç. Dr. Rüstem Aslan, Doç. Dr. Nemci Karul, Doç. Dr. Şevket Dönmez, Dr. Eylem Özdoğan, Dr. Emre Güldoğan yüzey araştırmamızda bulduğumuz seramiklerin yorumlanmasına bilimsel katkıda bulunmuşlardır. Kendilerine teşekkür ederiz.

Araştırmalarımıza 2009-2010 yıllarında Silivri Belediyesi Başkanlığı'nca, 2011-2012 yıllarında Çatalca Belediyesi Başkanlığı'nca ve Çatalca Kaymakamı'nca ulaşım, konaklama ve yiyecek desteği sağlanmıştır. Silivri Beldiye Başkanı sn. Özcan Işıklar'a, Çatalca Belediye Başkanı Sn. Cem Kara ve Çatalca Kaymakamı Dr. Nevzat Taşdan'a desteklerinden ötürü teşekkür ederiz. Araştırmalarımız sırasında, Çatalca Kültür ve Turizm Derneği üyeleri, köy muhtarlarıyla haberleşerek, İnceğiz ve Dağyenice köylerindeki alanları incelememizi sağlamışlardır. Muhtarlara ve dernek üyelerine teşekkür etmeyi borç biliriz.